

УДК 378.094.016:78

О. В. Єременко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0001-9328-1726

DOI 10.24139/978-617-7487-53-0/2019-01-02/249-255

ФОРМУВАННЯ СЦЕНІЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуалізовано проблему формування сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, що забезпечили висвітлення теоретичного аспекту означеної проблеми. Доведено, що підвищення якості підготовки магістрів музичного мистецтва передбачає орієнтацію навчального процесу на систематичне й послідовне їх залучення до самореалізації в мистецтві, зокрема у виконавській діяльності. Констатовано, що специфіка сценічно-виконавської діяльності полягає в художньо-творчому тлумаченні музики з урахуванням художньо-естетичних і соціально-культурних факторів. Встановлено, що процес формування сценічно-виконавської компетентності передбачає надбання художньої інформації як мотиваційного стимулу до художньо-практичних дій. Під таким кутом зору, формування сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва забезпечується спрямуванням освітнього процесу на взаємодію мистецько-фахових надбань та музично-естетичних і практично-художніх дій у процесі самореалізації студентів магістратури.

Ключові слова: сценічно-виконавська компетентність, концертний виступ, магістри музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Актуалізація цілого комплексу питань, які стосуються підготовки фахівців магістерського рівня у сфері мистецтва, зумовлена модернізаційними процесами, розширенням та поглибленням міжнародних контактів, опорою на національні засади розвитку освіти. Провідну роль у з'ясуванні цих завдань відіграє процес підготовки магістра музичного мистецтва, формування його ціннісних установок, естетичних смаків, розвитку виконавських здібностей та сценічно-виконавських компетентностей. У зв'язку з цим, вирішального значення надається підготовці магістрів до сценічного виступу та виконавському втіленню як результату цієї підготовки.

Формування сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва є відображенням тих суперечностей, що виникають

між зростаючими вимогами до якості мистецької освіти й недостатнім їх теоретичним усвідомленням і методичним забезпеченням.

Аналіз актуальних досліджень. Проблему підготовки майбутніх фахівців до діяльності у сфері музичного мистецтва розглядали Е. Абдуллін, А. Козир, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Танько, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін. Слід зазначити, що процес розвитку національної освіти забезпечується здійсненням професійної підготовки, яка спрямована на формування духовного світу учасників навчання, реалізацією гуманістичних пріоритетів, національних основ опанування мистецтва, а також його культуровідповідності, естетичної та творчої спрямованості.

Мета статті – висвітлити теоретичний аспект формування сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс **методів дослідження**: аналіз, синтез, абстрагування й узагальнення, що забезпечили визначення та висвітлення теоретичного аспекту формування сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за необхідне підкреслити, що в умовах сьогодення обґрунтування теоретико-методичних основ підготовки магістрів музичного мистецтва набуває вагомого значення. Термін «підготовка» в довідковій літературі розуміється як навчання, формування й запас необхідних знань і практичного досвіду. Опрацювання наукової літератури свідчить про те, що В. Орлов окреслює основні аспекти тлумачень «професійне становлення» та «професійна підготовка». На його думку, професійне становлення забезпечує рефлексію знань, умінь, навичок, досвіду з метою самопізнання, ідентифікації та самовдосконалення. А підготовка до професійної діяльності здійснюється під час набуття фахових знань, умінь, навичок, практичного досвіду (Орлов, 2003, с. 195).

У зазначеному контексті підготовка майбутніх фахівців у галузі музичної педагогіки розглядається як провідний компонент музичної освіти в педагогічних університетах. Означена підготовка ґрунтується на фундаментальному знаннєвому досвіді з гуманітарних, природознавчих, соціальних, загальнопрофесійних дисциплін, а також предметів спеціалізації в умовах упровадження модернізаційних методів до організації та здійснення процесу навчання.

Тематика статті вимагає визначення «підготовки магістрів», яка тлумачиться не просто як вищий ступінь підготовки фахівців, а як якісно новий її етап і передбачає єдність мистецько-фахового, науково-дослідницького та практично-педагогічного напрямів. Підвищення якості підготовки магістрів музичного мистецтва передбачає орієнтацію освітнього процесу на систематичне й послідовне залучення здобувачів освіти до самореалізації в мистецтві, зокрема у виконавській діяльності.

Опрацювання літератури свідчить про те, що питання виконавської діяльності у сфері мистецтва досліджено в науковому доробку Г. Гмиріної,

І. Єргієва, Ю. Цагареллі, Г. Ципіна та ін. Проблему підготовки до концертного виступу піаністів у своїх роботах висвітлювали Г. Нейгауз, Г. Коган, Л. Баренбойн та ін. Особливості підготовки до вокально-педагогічної діяльності розроблено Н. Овчаренко. У роботах Ю. Мережко, Ю. Юцевіча висвітлено методичні аспекти вокальної діяльності; в працях В. Антонюк, Л. Василенко, Н. Гребенюк, О. Стахевича показано специфіку вокально-виконавської практики.

Слід зазначити, що виокремлення виконавства в особливий вид музично-творчої діяльності вимагає з одного боку, адекватного досягнення художніх результатів творчості композитора як автора музичного твору, а з другого, – оптимізації процесу його втілення у виконавських діях. Отже, специфіка виконавської діяльності полягає в художньо-творчому тлумаченні музики, що виконується з урахуванням художньо-естетичних, історичних і соціально-культурних факторів.

Правомірним, на наш погляд, виступає твердження, що розкриття сценічно-виконавського втілення магістрів музичного мистецтва пов'язано з поняттям «компетентність» та проблемою її формування. Існують різні тлумачення категорії «компетентність», «компетентний», які визначають і підкреслюють різні аспекти цього поняття. Так, у Словнику української мови підкреслюється, що компетентний – це такий працівник, який має достатні знання в будь-якій галузі, який добре обізнаний із певної галузі, кваліфікований, має певні повноваження, повноправний, повновладний (Словник української мови, 1970-1980). У Словнику іншомовних слів означене поняття тлумачиться таким чином: «компетентний» (від лат. *competent* – належний, відповідний) – 1) обізнаний у певній галузі, якомусь питанні; 2) повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи; «компетенція» – (лат. *competentia* від *competo* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи, коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, знання, «компетентність» – поінформованість, обізнаність, авторитетність (Словник іншомовних слів, 1974).

На основі узагальнення сутності вищевикладених визначень компетентності вважаємо за доцільне охарактеризувати поняття «компетентний» як той, хто готовий вирішувати складні питання в умовах використання інновацій із метою формування власної обізнаності в певній мистецькій галузі. До того ж, компетентність розуміється як спроможність до суспільно-ціннісної діяльності на основі особистісного знання-практичного досвіду.

Визначення інтелектуальної компетентності запропоновано І. Зязюном. Науковець тлумачить її як особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень, зокрема в екстремальних умовах. До елементів знань, якими характеризується компетентна людина, належать: різноманітність як множинність різних знань про різні аспекти; артикульованість як елементи знання, які чітко визначені та взаємопов'язані;

гнучкість як можливість швидкої зміни змісту окремих елементів знань і процесів між ними; ступінь актуалізації як оперативність і доступність знань та ін. (Зязюн, 2000, с. 277). Згідно з позицією Н. Кузьміної щодо професійно-педагогічної компетентності, педагог, якому притаманна розвинена компетентність, здатен перетворювати специфіку фахової діяльності й засоби формування особистості з урахуванням особливостей навчального процесу (Кузьміна, 1993, с. 24).

Отже, компетентність магістрів у системі мистецької освіти розуміється як широка обізнаність у галузі музичного мистецтва й викладання мистецьких дисциплін; володіння не тільки знаннями, але й фаховими вміннями; наявність досвіду художньо-виконавської роботи засобами мистецтва. Розвинена фахово-виконавська компетентність магістрів музичного мистецтва передбачає врахування їхніх естетико-художніх орієнтирів, рівень загальної культури, здатність до творчого самовираження та самовдосконалення.

Серйозної уваги в умовах сьогодення потребує активізація музично-фахової діяльності магістрантів, якість якої впливає на процес формування сценічно-виконавської компетентності як джерела художньої інформації, як мотиваційний стимул до художньо-практичних дій. Під таким кутом зору, формування сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва передбачає спрямування освітнього процесу на взаємодію мистецько-фахових надбань та музично-естетичних і практично-художніх дій у процесі самореалізації студентів магістратури.

Вважаємо за доцільне підкреслити, що специфічною ознакою виконавства є наявність художньої інтерпретації. М. Каган розглядає виконавство як вид художньої творчості, що робить його схожим із діяльністю композитора, драматурга. Втім, науковець вказує на його відмінності, зумовлені рівнем сформованості особистісних якостей музиканта як виконавця, а також специфічними рисами художньо-творчої діяльності, суспільною значущістю, цінністю цього виду мистецтва (Каган, 1996, с. 125).

Зважаючи на той факт, що сценічно-виконавське втілення є підсумком і кульмінаційним моментом роботи над художнім твором, його мета полягає в доведенні до слухача змісту мистецького твору в умовах стресової ситуації. Науковці визначають засоби, які позитивно впливають на якість концертно-сценічного виступу, а саме: передконцертне самонастроювання виконавця; регуляція виконання з урахуванням акустичних особливостей заповненого залу; реакція слухачів на виконавця; особистісний психологічний стан у екстремальних умовах. До того ж, концертний виступ збільшує вимоги до професійно-важливих якостей музиканта, зокрема, емоційних, інтелектуальних і фізичних (Цагареллі, 2008, с. 88). Підвищення вимог до надійності виконавця під час концертної реалізації виступає важливою умовою якості формування сценічно-виконавської компетентності.

Як зазначає Ю. Цагареллі, психологічна готовність, підготовленість виконавця, сформованість його саморегуляції, стабільності та

завадостійкості має велике значення у виконавському процесі. Негативними якостями виконавця є підвищена тривожність і нейротизм (Цагарелли, 2008, с. 92). Низька надійність зумовлюється також типологічними особливостями музиканта, що здійснює небажаний вплив на сольну концертну діяльність виконавця. У даному контексті для формування сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва велике значення має здатність виконавця до сценічного перевтілення, що передбачає можливість музиканта діяти в єдності з логікою змісту художнього образу.

Означений процес пов'язаний із формуванням артистизму, який характеризується в загальному розумінні як сукупність якостей, необхідних артистові. Підготовка магістрів музичного мистецтва як майбутніх артистів-виконавців передбачає формування таких фахових компетенцій, як: здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва; спроможність створювати й реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності; здібність демонструвати достатньо-високий рівень виконавської майстерності; здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва; здатність збирати, аналізувати, синтезувати, інтерпретувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності. Означені компетентності сприяють досягненню таких результатів навчання, як здатності до прояву артистизму, виконавської культури та технічної майстерності на належному фаховому рівні під час сценічно-виконавської діяльності; можливості відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію; спроможність демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення концертно-виконавських інтерпретацій та ін.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Поданий у публікації матеріал дозволяє обґрунтувати такі узагальнення:

- стверджувати актуальність означеної проблеми та її значущість у підготовці музиканта-виконавця;
- розглянути низку специфічних ознак у формуванні сценічно-виконавської компетентності магістрів музичного мистецтва.

Перспективні наміри в контексті обраної тематики вбачаються нами в напрямі дослідження проблем сценічного хвилювання, виконавської стресостійкості майбутніх фахівців магістерського рівня в галузі мистецької освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Зязюн, І. А. (2000). *Педагогіка добра: ідеали і реалії*. Київ: МАУП.
- Каган, М. С. (1996). *Музыка в мире искусств*. Санкт-Петербург: Vt.
- Кузьмина, Н. В. (1993). *Профессионализм педагогической деятельности*. Москва: Спб.

- Орлов, В. Ф. (2003). *Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія*. Київ: Наукова думка.
- Словник іншомовних слів (1974). О. С. Мельничук (ред.). Київ.
- Словник української мови: в 11 тт. (1970-1980). І. К. Білодід (ред.). К.: Наукова думка.
- Цагарелли, Ю. А. (2008). *Психология музыкально-исполнительской деятельности*. Санкт-Петербург: Композитор.

РЕЗЮМЕ

Еременко О. В. Формирование сценически-исполнительской компетентности магистров музыкального искусства: теоретический аспект.

В статье актуализирована проблема формирования сценически-исполнительской компетентности магистров музыкального искусства. Для достижения поставленной цели был использован комплекс методов исследования: анализ, синтез, обобщение, которые обеспечили освещение теоретического аспекта этой проблемы. Доказано, что повышение качества подготовки магистров музыкального искусства предполагает ориентацию учебного процесса на систематическое и последовательное их привлечение к самореализации в искусстве, в частности в исполнительской деятельности. Констатировано, что специфика сценически-исполнительской деятельности заключается в художественно-творческом толковании музыки с учетом художественно-эстетических и социально-культурных факторов. Установлено, что процесс формирования сценически-исполнительской компетентности предполагает приобретение художественной информации как мотивационного стимула к художественно-практическим действиям. Под таким углом зрения, формирование сценически-исполнительской компетентности магистров музыкального искусства обеспечивается направлением учебного процесса на взаимодействие художественно-профессиональных достижений и музыкально-эстетических и практически-художественных действий в процессе самореализации студентов магистратуры.

Ключевые слова: сценически-исполнительская компетентность, концертное выступление, магистры музыкального искусства.

SUMMARY

Yeremenko O. V. Formation of musical art masters' stage-performing competence: theoretical aspect.

The problem of musical art masters' stage-performing competence formation is actualized. To achieve this goal, a complex of research methods has been used: analysis, synthesis, generalization, which provided coverage of the theoretical aspect of the specified problem. It is proved that improving the quality of preparation of musical art masters involves orientation of the educational process towards their systematic and consistent involvement in self-

realization in art, in particular in the performing activity. It is stated that the specificity of the stage-performing activity lies in the artistic-creative interpretation of music, taking into account artistic-aesthetic and socio-cultural factors. It is found out that the process of formation of stage-performing competence involves acquisition of artistic information as a motivational stimulus to artistic-practical actions. From this point of view, musical art masters' stage-performing competence formation is provided by orientation of the educational process towards interaction of artistic-professional heritage and musical-aesthetic and practical-artistic actions in the process of self-realization of master's students.

Key words: *stage-performing competence, concert performance, musical art masters.*